

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามด้วยมรดกทางวัฒนธรรม โดยได้ปรากฏมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของมนุษยชาติอันเก่าแก่ ตลอดจนผลิตผลของทุนทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ หรือ “มรดกช่างศิลป์ไทยมาจนปัจจุบันนี้ และงานศิลปกรรมไทย ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีเรื่องราวที่น่าสนใจ เป็นที่น่าเสียดาย เพราะทุกวันนี้ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับถิ่นฐาน ตลอดจนผลิตผลได้ลดน้อยไปทุกที เนื่องจากความนิยมหรือ ค่านิยมในปัจจุบัน หรือความจำเป็นที่จะต้องใช้สิ่งของเครื่องใช้เหล่านั้น ได้ลดลงไป ในขณะที่เดียวกันช่างฝีมือที่มีความชำนาญก็เหลือน้อยตามไปด้วย” (โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย และ สурพล คำริห์กุล, 2542, หน้า 11-13)

ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาคือ องค์ความรู้เฉพาะที่เกิดจาก การเก็บสะสมจากประสบการณ์ของชีวิตไว้ในสมองมนุษย์ คือการ ลองผิด ลองถูก สังเกต จดจำ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่ได้ทุกสภาวะแวดล้อม จะแสดงออกมาด้วย กระทำและสัญลักษณ์หรือลายลักษณ์อักษร และพัฒนาผสมผสานความรู้เดิม และความรู้ใหม่ที่รับรู้มาซึ่งจะต้องอาศัยระยะเวลาและความพยายามอย่างมาก

การหล่อพระ

ในอดีต การหล่อพระเป็นงานของ “ช่างหล่อ” ซึ่งเป็นช่างที่สร้างผลงานทางศิลปกรรม วิจิตรศิลป์ประเภทงานประติมากรรม โดยจัดอยู่ในตระกูลหนึ่งของ “ช่างสิบหมู่ไทย” มานับแต่โบราณที่เน้นหนักไปในการหล่อพระพุทธรูปเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญมีความเป็นเอกลักษณ์ โดยหลักการแล้วจะต้องอาศัยกระบวนการสร้างพิมพ์ด้วยการปั้น การหลอมโลหะ และการหล่อโลหะ แล้วจึงเทลงไปในแบบที่พิมพ์ไว้ จึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานหลายประเภทคือ การปั้น การหล่อ การพิมพ์ การขัด และการลง ลักษณะปิดทองด้วย เพราะฉะนั้นช่างหล่อจึง มักเป็นผู้ที่มีความสามารถอยู่หลายด้าน โดยเฉพาะในงานปั้น และงานหล่อ อยู่ในคนเดียวกัน (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม, วิทยาลัยราชพฤกษ์, & สุจริต บัวพิมพ์, 2554, pp. 113-119) ทั้งนี้เนื่องด้วยการหล่อเป็นขั้นตอนต่อจากการปั้น เมื่อจะทำเป็นรูปอย่างโลหะหล่อ ก็จะต้องจัดการปั้นหุ่นขึ้นรูปนั้น ๆ ขึ้นมาเสียก่อน ด้วยหุ่นดินเหนียวแล้วพอกด้วยจี๊ผึ้ง แล้วจึงทำ การเปลี่ยนสภาพรูปหุ่นนั้น แปรเปลี่ยนไปเป็นรูปโลหะหล่อ โดย วิธีการหลอมโลหะ

และเทไปแทนที่ขี้ผึ้งที่ ผอกหุ่นดินเหนียว ซึ่งเป็นวิธีการหล่อโลหะแบบโบราณ ที่เรียกว่า “การหล่อโลหะอย่างสูญขี้ผึ้ง Lost Wax Process” (โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย และ สุรพล คำวิหิกุล, 2542, หน้า 319-329) ซึ่งกระบวนการแต่ละขั้นตอนของงานประเภทนี้ย่อมมีความสัมพันธ์แก่กันและกันทุกขั้นตอน เนื่องจากมีความสลับซับซ้อนของขั้นตอนที่มีมากมายหลากหลาย จึงต้องอาศัยความประณีต และความอดทนเป็นอย่างสูง

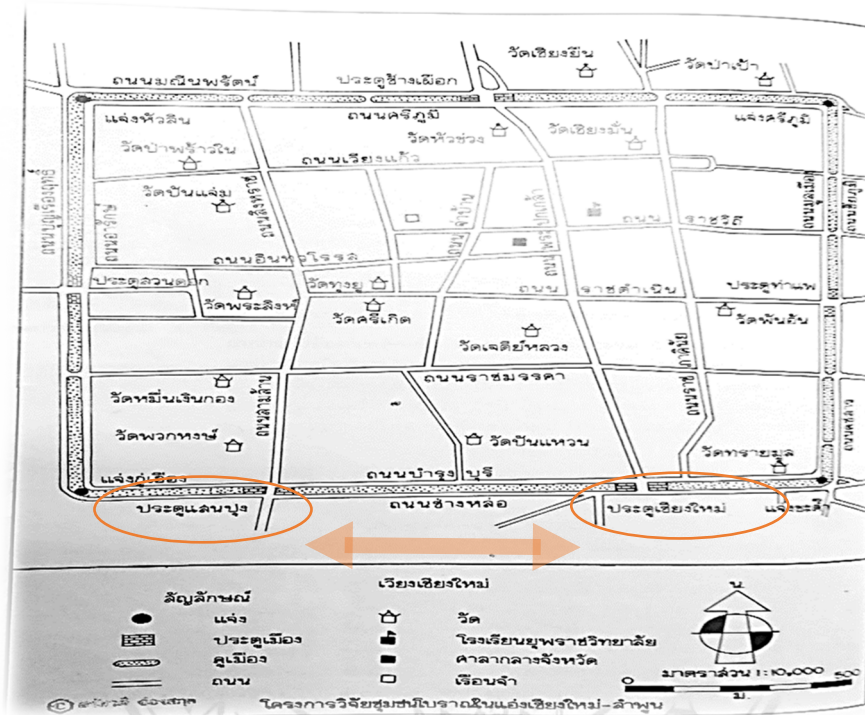
(กระทรวงวัฒนธรรม, 2553, p. 51) จึงได้เล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญ ของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยงานปั้น และหล่อพระพุทธรูปโลหะ ในสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม ประเภทเครื่องโลหะ ได้รับการขึ้นทะเบียน ให้เป็น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม(Intangible Cultural Heritage) ของชาติ ประจำปี 2553 เพื่อปกป้องคุ้มครอง รักษา และเป็นหลักฐานสำคัญของชาติ ที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาวิถีชุมชนในการอนุรักษ์ สืบสาน พื้นฟู ต่อไป

การหล่อพระกับ บ้านช่างหล่อ ตำบลห้วยยา จังหวัดเชียงใหม่

บ้านช่างหล่อเป็นชุมชนปั้นหล่อพระพุทธรูปที่อยู่ด้านนอกประตูเชียงใหม่ และถือเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงมาก ด้านประติมากรรมปั้นหล่อพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน นับตั้งแต่สมัยพญามังรายเริ่มสร้างบ้านแปลงเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 1839 ซึ่งในตำนานกล่าวว่าพญามังรายได้นำช่างฝีมือมาจากเมืองหงสาวดีและมอญ ต่อมาในปี พ.ศ. 2101 พม่าได้ยึดครองเมืองเชียงใหม่พร้อมกับกวาดต้อนช่างฝีมือกลับไปยังพม่าด้วยในฐานะเชลยศึก กระทั่งในสมัยพระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครล้านนาทำสงครามกับพม่า และได้รวบรวมช่างฝีมือต่าง ๆ มาจากกลุ่มแม่น้ำสาละวิน ฟังตะวันตก เรียกว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บซ้าใส่เมือง” โดยในยุคนั้นได้มีการ จัดสรรช่างฝีมือทั้งหลายไว้โดยรอบกำแพงเมืองเพื่อเป็นช่างหลวงและช่างฝีมือสืบไป เช่นชาวบ้านสะต๋อย บ้านวัวลาย บ้านนันทา เมื่อชาวบ้านได้มาตั้งอยู่ในบริเวณรวมกันและตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน ก็จะตั้งชื่อหมู่บ้านเรือนในชุมชนที่อยู่ ตามความถนัดของตน เช่น บ้านพวกแด้ม บ้านช่างเงิน บ้านช่างเงิน บ้านช่าง กระจาษ บ้านช่างหล่อ เป็นต้น โดยช่างเหล่านี้จะตั้งอยู่ใกล้เคียงกันโดยรอบกำแพงเมืองทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามคติทักษาเมือง (สม โสคติ อ่องสกุล, 2558, หน้า 5-14)

ส่วนบริเวณที่เป็นที่ตั้งของ บ้านช่างหล่อ (สรวิชาติ อ่องสกุล, 2543, p. 118) ได้กล่าวว่า ชุมชนบ้านช่างหล่อ มีที่ตั้งอยู่ระหว่างประตูเชียงใหม่และประตูแสนปรง ทางด้านนอกประตู เลียบคูเมือง จะมีชุมชน ช่างหล่ออาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตามหลักฐานตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวถึงประตูแสนปรงครั้งแรก ในสมัยมหาเทวีจระประภา พ.ศ. ๒๐๘๘ ว่า “ชาวได้มาปล้นเอาปะตูแสนปรง บ่ได้” สันนิษฐานที่ชื่อ “แสนปรง” เพราะเป็นทางออกไปสู่บริเวณที่มีเตาปรง (เตาไฟ) มากมาย เพราะด้านนอกประตูเป็นที่อยู่ของกลุ่มช่างหลอมโลหะจึงมีเตาปรงไว้ หลอมโลหะจำนวนมากเปรียบนับแสน และ

ประตูแสนปรงและประตูหยาตา ถือเป็นตำแหน่งกาลกิณีเมือง เพราะเดิมประตูแสนปรง เป็นประตูใช้สำหรับนำศพออกไปยังสุสานหยาตา (ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น สวนปรงและถนนช่างหล่อ) จาก: แผนผังชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน (ภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1.1 แผนผังชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน.

ที่มา: ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน. (หน้า 108) สรัสวดี อ๋องสกุล. (2543)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“นพบุรีศรีนครพิงค์” หรือ จังหวัดเชียงใหม่ มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมา กว่า 720 ปี ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรือง ของอาณาจักรล้านนาที่ยิ่งใหญ่ มานับแต่สมัยโบราณ จนถึงปัจจุบัน จังหวัดเชียงใหม่ ก็ยังเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ ด้าน ศิลปวัฒนธรรม และ ประเพณีที่ดั้งเดิมไว้ อันบ่งบอกถึงวิถีชีวิต ที่เป็นอัตลักษณ์ อันความโดดเด่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม และศิลปะพื้นบ้านมากมาย เช่น งานเครื่องเงิน งานเครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา งานหล่อ และบุคูน โลหะ งานทอผ้า งานแกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้ งานจักสาน และงาน ศิลปะกระดาษต่าง ๆ เป็นต้น ที่ได้ถูกสั่งสมองค์ความรู้ สืบทอดกันมา จากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้คน และชุมชน

ในช่วงระยะเวลาสามสิบกว่าปีที่ผ่านมา ในการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร และมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมไปพร้อม ๆ กัน ชักนำให้จังหวัดเชียงใหม่ ก้าวสู่ธุรกิจท่องเที่ยวในระดับโลกหากแต่ขัดแย้งกับการควบคุม ทำให้สำนักของชุมชนและสำนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษอ่อนล้าและสูญเสียดุลยภาพ ทั้งความของตัวเองลงอย่างรวดเร็วเพราะในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาได้มีผลทำให้บ้านเมืองมีความทันสมัยและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าได้ก่อให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขขึ้นในสังคม แต่ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมไทยอย่างมากด้วยเช่นกัน ส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้คนไทย ส่วนหนึ่งได้ทอดทิ้งวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม ด้วยเหตุนี้แม้ว่าสังคมไทยจะมีความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่คนไทยในทุกวันนี้ นับวันมีแต่จะสูญเสียดุลยภาพทางวัฒนธรรม รวมทั้งการขาดจิตสำนึกในการที่จะช่วยกันรักษาสมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันอีกด้วย (รัตนะ ภู่วาสดี, 2556, หน้า 2)

แต่ปัญหาดังกล่าวนี้ มิได้หมายความว่าความเจริญก้าวหน้ามาสู่บ้านเมืองนั้นเป็นสิ่งไม่เหมาะสม แต่สิ่งที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นอุทาหรณ์ของการพัฒนาบ้านเมืองที่ต้องจะมีการวางแผนงานให้รอบคอบรัดกุมและต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมควบคู่กันไป (สุรพล คำรื้กุล, 2538, p. 196)

อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการความรู้และรูปแบบให้อยู่ในลักษณะที่เข้าถึงง่าย เป็นที่รู้จักมากขึ้นถึงแม้ว่าจะยังคงมีการดำเนินกิจการและการผลิตผลงานทางประติมากรรม ที่ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2553) แต่จากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม และการขาดแคลนผู้สืบสานงานประเภทนี้ต่อ หรือยังไม่ได้รับการสนใจจากคนรุ่นใหม่ที่เกิดเติบโต ท่ามกลางยุคกระแสโลกาภิวัตน์ อันประกอบไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ และข้อมูลข่าวสาร เท่าที่ควร

สำหรับการหล่อพระแบบล้านนาโบราณ บ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา จังหวัดเชียงใหม่ (การหล่อพระ) เป็นการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม จากภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบล้านนาโบราณ ที่มีคุณค่ามากมายหลายมิติ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา หรือด้านศิลปวัฒนธรรม และความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร อีกทั้งกรรมวิธีการปั้นหล่อพระพุทธรูป ตามขนบประเพณีแบบโบราณนี้ ยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาในการ เลือกใช้วัสดุที่ทำได้ในท้องถิ่น อย่าง

เหมาะสม รวมทั้งเทคนิคในการหล่อเนื้อโลหะ ซึ่งวิธีการหลอมโลหะ และวัสดุก็จะมีสูตรที่แตกต่างกัน ตามแต่ละสำนัก และจะถ่ายทอดเฉพาะรู้คนในครอบครัวเท่านั้น จากการสัมภาษณ์ช่าง(สล่า)หล่อพระ(ชัยรัตน์ แก้วดวงแสง, 2558) และใน (ผู้จัดการ Online | Live-Lite เรื่อง/ภาพ - ศิริัญญา มงคลวัฒน์, 2549)ยังได้มีการกล่าวเพิ่มเติมถึง “ สล่า”หรือช่างหล่อครัวหลังสุดท้ายของชุมชนบ้านช่างหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้กล่าวว่า

“สงสัยจะสูญ ถ้าหมครุ่นลูก เสียขายเดี๋ยวนี้อู่กลานไม่ค่อยรับช่วงต่อ เสียขายภูมิปัญญา เหมือนกัน อย่างชุมชนขันเงิน บ้านวัวลาย เดี๋ยวนี้อู่ไม่ค่อยมีแล้ว เพราะว่าเด็กเรียนมา โตขึ้นก็ไปทำงานอย่างอื่นหมด ไม่ทำงานแบบนี้ มันหนัก ไม่เหมือนงานแบบอื่นที่สบายกว่า”

ซึ่งเป็นการยืนยันขึ้นต้น ถึงความ ห่วงใย ต่อสภาพการคงอยู่ของ ภูมิปัญญา การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ หากว่าองค์ความรู้ภูมิปัญญานี้ต้องเลือนหายไปหรือสูญหายไปกับ กาลเวลา เช่นเดียวกับ ชุมชนบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ (พระมหาสาโรช รุ่งเรือง, 2556) และสถานที่หล่อพระในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลกคือ หลายโรงงานต้องปิดกิจการไป (ปฐมวดี คำทอง, 2554)

และที่ผ่านมา ยังได้มีรายงานการสำรวจใน เรื่อง: การปั้น-หล่อพระพุทธรูปช่างเชียงใหม่ของ (ศุภานัน ไชยพรม, 2542) จากโครงการ “ Folk Art and Handicraft” คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าสมัยก่อนบริเวณ ถนนช่างหล่อมีการประกอบอาชีพการปั้น-หล่อพระพุทธรูปแบบโบราณที่สืบทอดกันมาในครัวเรือนมากกว่า 4 รุ่น รวมมี 5 ตระกูล ต่อมาเมื่อปี 2542 ลดเหลือเพียง 3 ตระกูลเท่านั้น เนื่องจากเมื่อสิ้นบุญพ่อแม่ไปแล้วก็ไม่มีใครสืบทอดอาชีพนี้อีก บางครอบครัวขายที่ดินให้กับคนอื่นแล้วย้ายออกไปอยู่รอบนอกเมืองเชียงใหม่ เพราะการหล่อพระนั้นจำเป็นต้องใช้ความร้อนที่สูงเพื่อการหลอมละลายโลหะ ประกอบกับส่วนราชการได้ออกข้อกำหนด กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการในเขตชุมชนเทศบาลที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบหลายด้าน เช่นมลภาวะหรืออันตรายจากความร้อน เป็นต้น และในปัจจุบัน บริเวณพื้นที่ดังกล่าวโดยรอบได้กลายเป็นแหล่งธุรกิจ ที่มีอาคารสมัยใหม่ ตลอดจน โรงแรมที่พักอาศัยที่มีผู้คนจากต่างท้องถิ่นเข้ามา ประกอบอาชีพต่าง ๆ

จึงทำให้ปัจจุบันถือว่ามีความเสี่ยงที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณนี้จะสูญหายไป และอาจทำให้องค์ความรู้นี้สูญหายไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่ความสนใจ ในการศึกษาค้นคว้า ในหัวข้อวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการความรู้ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการหล่อพระแบบล้านนาโบราณ โดยจะศึกษาถึง

ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของบ้านช่างหล่อ จากอดีตถึงปัจจุบัน อันจะสะท้อนให้เห็นถึงที่มา และความสำคัญ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสนใจในประเด็นของกระบวนการคิด และการผลิต เทคนิควิธีการ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ ของช่างในอดีตสู่ช่างในยุคปัจจุบัน เพื่อที่จะรวบรวมเรียบเรียงรูปแบบ ถึงขั้นตอนต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และบ้านช่างหล่อ ในปัจจุบันที่จะสามารถพัฒนา และนำความรู้ไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการจัดการความรู้จากเดิม และสามารถนำไปต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระ ของบ้านช่างหล่อให้คงอยู่ และเป็นที่ยู่งามมากขึ้น โดยมีเนื้อหาที่จะเชิดชูคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถผลักดันให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้นี้ได้เหมาะสม ที่จะส่งผลให้มรดกทางวัฒนธรรมประเภทนี้คงอยู่สืบไป รวมถึงสามารถเป็นตัวอย่างของการอนุรักษ์ และรักษาไว้ซึ่งความภาคภูมิใจ ในมรดกทางวัฒนธรรมของคนเชียงใหม่ และของประเทศต่อไป

คำถามงานวิจัย (Researchable Question)

1. ปัจจุบันมีการจัดการความรู้ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ ของบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ หรือไม่ และอะไรเป็นปัจจัยหรือปัญหาสำคัญที่จำเป็นต่อการจัดการความรู้
2. หากมีการประยุกต์ใช้ การจัดการความรู้ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณของบ้านช่างหล่อตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ควรมี เนื้อหาอย่างไร
3. เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสม ของการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ นั้นควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Purposes of the study)

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและสภาพการณ์ที่คาดหวัง ต่อการจัดการความรู้และการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระของ บ้านช่างหล่อ ตำบลหายยาอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษา การประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ กับภูมิปัญญาท้องถิ่นการหล่อพระแบบล้านนาโบราณของบ้านช่างหล่อตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษา และตรวจสอบความเหมาะสม ของการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการหล่อพระแบบล้านนาโบราณของบ้านช่างหล่อตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการหล่อพระ ของบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา

การดำเนินการศึกษาวิจัยด้านเนื้อหา ได้ศึกษาวิจัยตามขอบเขตของวัตถุประสงค์ในงานวิจัย ได้แก่

1. ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพการณ์ที่คาดหวัง ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ ของบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

โดยได้ ศึกษาตามระเบียบ ของคณะกรรมการส่งเสริม และรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ว่าด้วย หลักเกณฑ์การจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การสำรวจ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

- ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชื่อรายการหรือชื่อเรียกในท้องถิ่น ประวัติความเป็นมา สาระสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยสังเขป ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และพื้นที่ปฏิบัติ

- คุณค่าและบทบาทของวิถีชุมชนที่มีต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย คุณค่า และบทบาทของชุมชนที่มีต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

- มาตรการในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย โครงการกิจกรรมที่มีการดำเนินงานของรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมข้อมูลการส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคมและมาตรการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่คาดว่าจะดำเนินการในอนาคต

- สถานภาพปัจจุบัน ประกอบด้วย สถานการณ์คงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สถานภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดความรู้ บัณฑิตผู้สืบทอดหลัก

- การยินยอมของชุมชนในการจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (รายชื่อที่อยู่ในกลุ่มมรดกภูมิปัญญา)

2. เพื่อศึกษา การประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ ของบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่

- การประยุกต์ใช้วิศวกรรมความรู้ (Knowledge Engineering) กับภูมิปัญญาท้องถิ่น การหล่อพระแบบล้านนา

3. เพื่อศึกษา และตรวจสอบความเหมาะสม วิธีการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการหล่อพระแบบล้านนาโบราณของบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่

- การประเมิน ความพึงพอใจโดยการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ต่อการจัดการความรู้ของผู้ใช้ความรู้ (Knowledge Worker/Users)

ขอบเขตพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ คือ บ้านช่างหล่อ ตำบล หายยา ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และ ชุมชนใกล้เคียงได้แก่ ชุมชนวัดศรีสุพรรณ

ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)
2. ผู้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนงาน (Support Informants)
3. กลุ่มตัวอย่าง (Sampling group)

ขอบเขตระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

การหล่อพระแบบล้านนาโบราณ หมายถึง องค์ความรู้ที่ประกอบด้วย กระบวนการ วิธีการกรรมวิธีในการสร้างองค์พระปฏิมาพระพุทธรูป ของชุมชนโบราณบ้านช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ช่างหล่อ หมายถึง: ผู้เชี่ยวชาญ ในการหล่อพระแบบล้านนาโบราณ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยและปัญหาที่มีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นการหล่อพระแบบล้านนาโบราณของบ้าน ช่างหล่อ ในตำบล หายยา จังหวัดเชียงใหม่ในอดีตถึงปัจจุบันและความคาดหวังในการอนุรักษ์และรักษาไว้

2. เพื่อให้องค์ความรู้การหล่อพระแบบล้านนาโบราณที่ได้ถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเป็นไปอย่างถูกต้อง

3. เป็นแนวทางในการศึกษาให้กับผู้ที่มีความสนใจในไปใช้เพื่อพัฒนาความรู้ต่อไปในอนาคต
4. เป็นต้นแบบในการจัดการความรู้ให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นชนิดอื่นต่อไป
5. เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานในท้องถิ่น และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
6. เป็นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้กับกลุ่มบุคคล และชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ภูมิปัญญาการหล่อพระแบบล้านนาโบราณ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved